

"La influència dels bisbes

Albert Manent, codirector del 'Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya', obra que es va presentar el 22 de gener d'enguany, ens comenta quina ha estat la implicació de l'Església dels Països Catalans en la recuperació de les llibertats nacionals

L'historiador Albert Manent és un home de conviccions contundents i amb capacitat per generar polèmiques des de la defensa a ultrança d'una idea: som, amb totes les conseqüències, una nació sense estat. La seva aportació al debat intel·lectual de Catalunya manté una segona constant: la de treballar sempre sobre la base de materials nous. Ara, juntament amb els preveres Ramon Corts i Joan Galtés, ha dirigit el *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*; una obra en tres volums i més de dos-cents col·laboradors.

—*Sembla que al Vaticà corren mals vents per als defensors del nacionalisme i dels sentiments nacionalistes dins de l'Església.*

—Això no és veritat. El papa Joan Pau II és un dels papes més favorables a les minories nacionals i a les nacions sense estat. Només cal llegir algun dels seus textos. El que passa, i cal dir-ho tot, és que el Vaticà és molt complicat i no se sap ben bé qui són els contraris.

—*Es les meigas gallegues que d'haver-n'hi, n'hi ha?*

—Sí. No ho saps mai. No saps si es tracta d'un dicasteri o d'aquell cardenal. Alguns diuen que és el cardenal Martínez Somalo.

—*Tampoc sembla, però, que calgui anar al Vaticà. A l'Església dels Països Catalans també existeix l'antinacionalisme visceral.*

—El cas de València és un autèntic drama. L'Església valenciana es va començar a castellanitzar al segle XVI. El clergat, o està molt castellanitzat, o no gosser fer els actes religiosos en valencià. Perquè com vostè sap, a València capital, fa uns anys, es deien unes quantes misses en català i els altres anaven a rebentar-les.

—*L'Església valenciana està, doncs, perduda des de l'òptica nacional?*

—Malgrat tot, hi ha nuclis de regeneració, com és el de la revista *Saó*, amb mossèn Cardona i mossèn López. Hi ha personatges interessants, com el pare Pere Riutort, que ha escrit el llibre *El poble de Déu* i té en marxa la institució La Mata de Jonc. Hi ha, també, la gran obra que han fet els del nucli de *Saó* i que és la Bíblia en valencià, i el grup Pentescota de Castelló de la Plana.

—*I pel que fa a la jerarquia?*

Tots són espanyolistes i antivalencianistes. Almenys, consta que ho és l'arquebisbe de València, Don Agustín García Gasco i el de Castelló, Juan Antonio Reig i Pla, que ho dissimulava. Aquest, com és notori, ha canviat moltes coses. Ha suprimit molt l'ús del català en el seminari, en els sagraments, etc. És un deixeble de l'arquebisbe de València i un home que vol pujar. De tota manera, també té un grup que hi està molt oposat: el grup Pentecosta. És un gran escàndol que es toleri que a la ciutat de Castelló hi hagi, segons ens confirmava un lector del diari *Avui*, una sola missa en català els diumenges.

—*Sa eminència, però, és de la terra, de la vall d'Albaida, i inicialment no semblava que pogués ser catalat d'enemic del català.*

—Quan l'havien de fer bisbe, van córrer uns papers clandestins i llavors va fer mig sermó en valencià a Sogorb, cosa estranya, però després s'ha descarat. Tampoc, que jo sàpiga, fa res el bisbe d'Oriola-Alacant, que es d'Albacete. Ara, no sé si és tan anti com els altres dos.

—*De totes maneres, es va aconseguir editar una Bíblia en valencià i això deu voler dir alguna cosa, no?*

—Sí, però ja se sap que a València hi va haver una ofensiva fortíssima de l'arquebisbe contra la Bíblia

Cronologia de l'Església als Països Catalans

175. Primeres referències sobre les comunitats cristianes d'Hispania.

259. Bisbat de Tarragona.

304. Martiri de Sant Cugat

a la ciutat de Barcelona.

347. Bisbat de Barcelona.

380. Se celebra, a Saragossa, el primer concili de la província

Tarraconense.

400. Bisbat de Girona.

418. Bisbat de Menorca.

450. Bisbat d'Ègara.

451. Bisbats de Mallorca i Eivissa.

452. Bisbats de Vic, Lleida, Empúries i Tortosa.

527. Bisbats de València i Urgell.

571. Bisbat d'Elna.

s. VII. Establiment d'una comunitat al monestir de Sant Cugat.

633. Bisbat d'Elx.

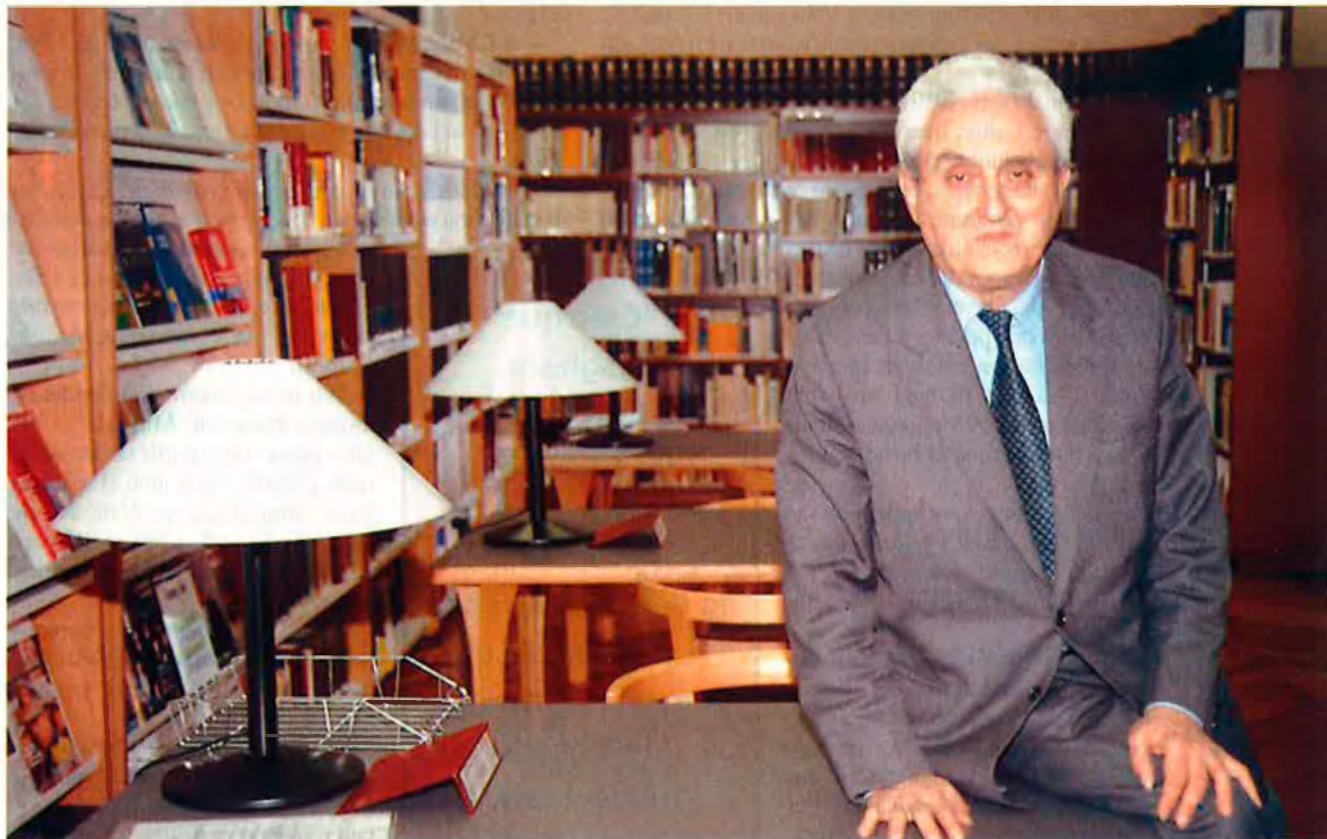
634. Bisbat de Dènia.

635. Bisbat de Xàtiva.

636. Comença la invasió musulmana que durant els anys següents ensorra l'organització de l'Església al que són ara els

Castellans ha estat nefasta"

GLÒRIA MATAMALA

valenciana. Pensi que aquesta gent, el dia que puguin, faran alguna cosa en valencià, però amb ortografia blavera.

—Tal i com ho pinta, fins i tot sembla estrany que no s'hagi fet, encara.

—Fins ara hi havia a Castelló el bisbe Cases d'Ordal, català, que ho evitava. La Bíblia va ser aprovada directament per la Santa Seu i això els va irritar molt i van intentar... però no aconseguiren res i del llibre se n'han venut molts milers d'exemplars.

—Aquest darrer mes de gener, el sínode de l'Església de Mallorca aprovà que la llengua catalana, en la seva variant del poble mallorquí, era la llengua de

l'Església. No li sembla que fer-ho el 1999 demostra que la situació no és bona?

—Mallorca estava molt malament perquè també hi van enviar bisbes castellans o valencians castellanitzats. N'hi havia un que es deia Juan Hervàs Benet i els mallorquins deien "quant te'n vas Benet". Aquest era un espanyolista castellanitzador. En canvi, el que hi ha ara, Teodor Úbeda, és un valencià que ha fet la gran tasca de convertir l'Església mallorquina en autènticament mallorquina. Jo no el conec, però m'han dit que fins i tot ha procurat tenir accent mallorquí. A Mallorca la gran dificultat és a Ciutat de Palma on encara es diuen força misses en castellà, però en la resta, molt

"València és un autèntic drama. L'església valenciana es va començar a castellanitzar al segle XVI. El clergat o està molt castellanitzat o no gosen fer els actes religiosos en valencià."

Països Catalans. Fins llavors els bisbats depenien de quatre províncies eclesiàstiques: els del Principat actual, de la Tarraconense; Elna depenia de Narbona; els de les Illes, inicialment, de Sardenya; i els d'Elx, Dènia i Xativa formaven part de la Cartaginense; València, que havia començat integrada

a la Tarraconense, passà a la Cartaginense.

637. Amb el restabliment dels bisbats d'Urgell i Girona comença la reorganització de l'Església catalana, ara sota la dependència del metropolità de Narbona.

638. Reorganització del bisbat de Barcelona.

639. Fundació del monestir de Sant Miquel de Cuixà.

640. Guifré el Pilós funda el monestir benedictí de Ripoll.

641. Reorganització del bisbat de Vic.

642. Guifré el Pilós funda el cenobi femení de Sant Joan de les Abadesses.

975. Amb l'abat Garí, Cuixà es-

devé un important centre espiritual i de reforma monacal, seguint la línia de Cluny.

1017. Oliba, abat de Cuixà i de Ripoll, és nomenat bisbe de Vic.

1021. Establiment de la Pau i Treva de Déu.

1023. Oliba funda el monestir benedictí de Montserrat.

bé. Clar que el bisbe té grans assessors, com mossèn Llebrés i d'altres. Hi ha un tou fort d'Església mallorquina i editen la revista *Lluc*, que és el *Serra d'Or* d'allà. Crec que cal retre homenatge al bisbe Úbeda. Està ja molt fitxat com a mallorquinista i no ascendirà, segons diuen. En tinguessin a València un Úbeda!

—*En canvi, les situacions a Menorca i Eivissa són diferents.*

—L'actual bisbe d'Eivissa, que és el cinquè valencià, un rere l'altre, que ocupa aquella seu, té inicialment bona voluntat, però després d'un any es veu que no ha canviat res i, en el fons, no entén que fe i cultura i llengua van juntes perquè s'han d'encarnar en un poble. Ell és oficialista i jo hi he tingut una correspondència molt dura sobre aquesta qüestió. Hi ha poques esperances que posi fre a l'escàndol que significa, per exemple, que a la ciutat d'Eivissa hi hagi una sola missa en català. A Menorca la situació és bona perquè el bisbe, Ciurana, és català.

—*A Catalunya, que hauria de ser el paradigma de l'Església nacionalista, l'última moda és fer les misses bilingües. No li sembla un pas enrere?*

—Sí, però jo això no ho criticaria perquè en certs llocs, com Santa Coloma de Gramenet, és un guany perquè abans ho feien tot en castellà. En llocs d'immigració em sembla una fórmula gradual i no em sembla malament, en certs llocs, encara que en d'altres em sembla una mica absurd.

—*Amb aquest panorama, es fa difícil de parlar d'una Església dels Països Catalans. Hi ha diverses esglésies i en cada una diverses tendències. En definitiva, un aiguabarreig difícil, no creu?*

—És cert, però això és bo. Que hi hagi pluralisme en el pensament és bo, però el que ja no és bo és que uns estiguin en contra del país en el qual viuen. Això no és pluralisme. Això ja és hostilitat. Es pot ser més de dretes o més d'esquerres; partidaris de la teologia de l'alliberament, o no, però sempre dins de les coordena-

des del país i n'hi ha que se situen fora d'aquestes coordenades. Però això passa també en altres àmbits, com el dels jutges.

—*Si establim comparacions amb altres institucions, diria que l'Església és de les que estan més arrelades al país?*

—A Catalunya, sí i molt. Aquella pastoral de 1986, "Arrels cristianes", és el millor que han fet els bisbes, és molt bona; una síntesi molt ben feta del que ha estat el passat i del que vol ser el futur. Val la pena de llegir-la.

—*Acaba d'aparèixer el primer volum del Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya, però, a diferència dels valencians, els catalans encara no tenim una història de l'Església a Catalunya. Sembla estrany en un país tan donat a sacralitzar la història.*

—Hi ha un resum molt ben fet de mossèn Pladevall. Miri, això s'hagués pogut fer a partir del renaixement religiós, lligat amb el renaixement cultural que es dona des de principis de segle i fins al 36, però al 39 tot va quedar esbotzat, primer per uns i després pels altres.

—*I aquí entrariem en la incontable pregunta de si l'Església catalana la va guanyar o la va perdre la guerra, no?*

—Després del 39, l'Església es va haver de refer i refer vol dir refer els temples ja que la majoria havien estat cremats o destruïts. La persecució religiosa va ser terrible. Ja deu saber que varen ser assassinats un dos mil cinc-cents preveres, religiosos i religioses. És clar, això va produir un trauma molt gros i va permetre que el franquisme pogués

parlar alt, amb el discurs: els altres eren pitjor. Però no oblidí tampoc el paper del cardenal Vidal i Barraquer i el de preveres com Carles Cardó. Els seus llibres deixen molt clar quin era el sentiment. Vostè ha llegit el *Gran Refús*. Es tracta d'un text extraordinari, de lectura imprescindible.

—*El llibre expressa una gran fidelitat a l'Església, fins al punt del dolor que pot produir l'obediència,*

"Crec que l'església a Catalunya ha treballat en favor d'un ús normal de la llengua. També, cal destacar el paper cultural dels grans intel·lectuals, a més del paper fonamental en el pla educatiu."

1118. Restabliment del bisbat de Tarragona.

1150. Fundació del monestir cistercenc de Santes Creus.

1151. Fundació del monestir cistercenc de Poblet. La diòcesi de Roda d'Isàvena trasllada la seu a Lleida. Arriba a Tortosa el primer bisbe.

1154. Ramon Berenguer IV

aconsegueix que els bisbats de Navarra, Aragó i Catalunya depenguin del metropolità de Tarragona.

Final s. XII. El catarisme i el valdisme guanyen adeptes a Catalunya.

1201. Comença la introducció dels ordes mendicants.

1218. Fundació a Barcelona,

per obra de Ramon de Penafort i Pere Nolasc, de l'orde de la Mercè.

1231. Establiment de la Inquisició.

1238. Restauració de les diòcesis de València i Mallorca.

1298. Monjos cistercencs funden el monestir de Santa Maria de Valldigna.

1312. Jaume II funda l'orde valencià de Montesa, després de la desaparició dels templers.

1399. Martí l'Humà funda a Mallorca la Cartoixa de Valldemossa.

1455. Alfons de Borja, bisbe de València, es elegit papa i pren el nom de Calixt III.

1458. Creació de la província

i una gran fidelitat, també, a Catalunya. Aquesta línia ha tingut continuadors des de la més immediata postguerra?

—Home, jo penso que sí. A la postguerra hi ha una colla de capellans que procedeixen de la Federació de Joves Cristians, com el Dr. Tarres, mossèn Pere Llomà o d'altres de més joves, com mossèn Joan Batlles, Mossèn Francesc Vergés i Vives, mossèn Zaiés i molts d'altres que van intentar mantenir aquesta línia cardoniana. Entre ells, encara que més jove, hi ha el bisbe Carrera. Als anys 50, els seus llibres més importants —els polítics, no— van ser reeditats per Joan Sales i van tenir influència. L'esperit va continuar i, en certa manera continua ara. És aquesta Església catalana, autènticament catalana i oberta. Bé, el que demanava ell: l'antiesglésia integrista espanyola, de gent amb cultura. I no cal dir els laics, des d'en Triadú a en Benet. I tot això malgrat la generalment nefasta influència de bisbes castellans.

—Vostè em descriu una Església d'un període molt determinat i més o menys recent, ja que abans l'ultramontanisme en forma de partit carlí estava a l'ordre del dia. L'Església del XVIII i del XIX no és precisament oberta ni antidogmàtica, ni a Catalunya ni a Filipines.

—Fa cent anys es produí un fenomen molt important. Gràcies al fet que hi havia un ministre de Gràcia i Justícia que es deia Manuel Dura i Bas, van ser proposats dos bisbes catalans. Fins llavors, ens enviaven castellans o valencians, gent amb poca personalitat. Aquests dos bisbes foren el Dr. Torres i Bages, per Vic i el Dr. Josep Morgades, a Barcelona. A través d'ells es lliga amb la Renaixença. Després, Torres i Bages aconseguí una cosa molt important, també. Llavors el clergat era en un 80% o un 90% carlí i, per tant, integrista. El Dr. Torres i Bages, amb el seu llibre *La tradició catalana*, la influència de les seves pastorals i el seu carisma aconseguí que aquest clergat, a poc

"L'església, amb normalitat, ha fet la seva aportació al nacionalisme català. Ja ho explica Carles Cardó en el seu llibre: són els de fora amb agents que han tingut a dintre els qui han intentat ensorrar l'església catalana i el seu projecte personal, identitari."

eclesiàstica de València, que inclou aquest bisbat i el de Mallorca.

1492. Roderic de Borja, nebot de Calixt III, ocupa la càtedra de sant Pere amb el nom d'Alexandre VI. València és elevada a arquebisbat.

s. XVI. Els bisbes, nomenats per la cort dels Àustries i l'ex-

pansió dels jesuïtes, són la punta de llança de la castellanització de l'Església.

1511. Elna s'incorpora a la província Tarraconense.

1564. Es crea la diòcesi d'Oriola (dependent de València).

1577. Sogorb se separa de la diòcesi d'Albarrasí (dependrà de la província València).

1578. Creació de la diòcesi de Solsona (vinculada a la Tarraconense).

1579. El concili de la Tarraconense decreta que la llengua dels sagraments és el català.

1580. El Tractat dels Pirineus té per conseqüència la segregació d'Elna de la Tarraconense.

1757. Darrer concili de la Tarraconense fins al segle XX.

1782. Es crea el bisbat d'Eivissa, dependent de la Tarraconense.

1795. Es crea el bisbat de Mallorca, vinculat a València.

1832. Primera edició moderna del Nou Testament en català.

El Dr. Torres i Bages. "La influència de les seves pastorals i el seu carisma aconseguix que el clergat a Catalunya, a poc a poc, vagi derivant del carlisme cap el que en diríem el regionalisme catalanista", afirma Albert Manent.

—O sigui, que personalitats com Torres i Bages i els seus continuadors el que veuen és que l'Església serà catalana o no serà?

—Es produeix una gran simbiosi. Hi ha, al voltant dels caputxins i del fenomen del franciscanisme cultural, les grans amistats entre el pare Robert M. de Manresa, el pare Miguel d'Esplugues, el pare Evangelista de Montagut i d'altres i el Carner, en Riba, en Bofill i Mates, el Gassol, en Foix, en Serrahima, en Garcés. Després hi ha la influència de Montserrat, a partir de la Bíblia i del moviment litúrgic. També cal citar el moviment al voltant dels artistes que qualla amb el Cercle Artístic de Sant Lluc, amb els germans Llimona. Apareixen revistes com *La Paraula Cristiana*, o *Criterium* o diaris com *El Matí*. Als anys trenta hi havia un gran ferment.

—El nacionalisme català, doncs, té un deute amb l'Església?

—L'Església, amb normalitat, ha fet la seva aportació i ha estat un company de viatge. Ja ho explica Carles Cardó en el seu llibre: són els de fora amb agents que han tingut a dintre els qui han fet la guita i han intentat ensorrar l'Església catalana i el seu projecte personal, identitari, de la mateixa manera que l'Església de França té el seu projecte, i l'austríaca. No, nosaltres es veu que havíem de ser un reflex de l'Església espanyola. Això s'accentua molt amb el franquisme.

—Aquesta aportació eclesiàstica a l'ideari nacional no es dona ni a Mallorca ni a València.

a poc, vagi derivant del carlisme cap el que en diríem el regionalisme catalanista. Així, per exemple, dona suport a la Solidaritat Catalana un home integrista com mossèn Alcover. Això és una arrancada molt important. Després vindran les institucions, com el Foment de Pietat Catalana, les revistes, com *La Paraula Cristiana*, on col·laboren laics com Bosch Gimpera i Batista i Roca.

—No, ara, no.

—Ni ara ni en el passat.

—Bé, en el passat sempre hi ha hagut clergues molt dedicats a la cultura, especialment a les Illes. Pensi, només, en mossèn Alcover. I ara hi ha un home molt important que és Joan Maria Cardona, un home gran que és el gran historiador.

—Avui, però, la societat és molt més laica i aquesta simbiosi de què parlava i que existia als anys trenta, ja no es dona.

—No, ara és una altra cosa, però no vol dir que l'Església, començant des de la base, no faci la seva aportació, des de la llengua al camp de la història, passant pel teatre popular. Pensi que als anys quaranta a molts llocs es feien els *pastorcillos*.

—Però no em dirà, amb tots els respectes, que fer els *pastorets* sigui una gran aportació cultural.

—També hi ha grans aportacions culturals. Tenim grans figures. Qui ha fet la història de la teologia cristiana? Un monjo de Montserrat, el pare Evangelista Vilanova. Qui és la gran figura en el camp de la història de la cultura? El pare Batllori, jesuïta. I qui diu això, en diu d'altres, com mossèn Rovira Belloso, que ven molts llibres. També hi ha institucions, com al Fundació Joan Maragall, fundada per indicació del Dr. Jubany. Pensi que, fins ara, i jo el clero nou no el conec, els capellans eren gent il·lustrada. L'Església encara dona grans intel·lectuals. N'hi ha que són molt joves i no els coneixem, però no oblidí persones com mossèn Pladevall que ha escrit uns quaranta llibres. És l'home de la Catalunya romànica.

—Sintetitzim tot això en quatre paraules.

—Jo crec que si hem de destacar les aportacions que l'Església ha fet cal dir que, sempre que ha pogut, ha treballat en favor d'un ús normal de la llengua, almenys a Catalunya. Després, hi ha el paper cultural dels grans intel·lectuals i la sòlida aportació de les institucions que ha creat, com la balmesiana, o la facultat de teologia, per exemple. No oblidí, tampoc, el paper fonamental que en el pla educatiu han representat les institucions religioses.

—Jo tenia entès que, més aviat, els ordes religiosos havien estat un instrument de castellanització, com els jesuïtes.

—En algun moment sí, però els mateixos jesuïtes van evolucionar, com els franciscans i els altres grans ordes. Sempre han existit ordes espanyolistes, però són molt petits i no cal citar-los. **A. S.**

1833. Desamortització dels béns dels ordes religiosos i exclaustració (1836).

1834. La seu d'Oriola passa a Alacant.

1835. La tradició catalana de Torras i Bages justifica la participació de l'Església catòlica en la represa de la cultura catalana i del catalanisme.

1930. Mossèn Antoni Batlle comença a organitzar l'escoltisme catòlic d'arrel catalanista.

1931. Fundació de la Federació de Joves Cristians.

1937. El cardenal Vidal i Barraquer es nega a signar la carta dels bisbes espanyols legitimant la insurrecció del general Franco.

1952. Barcelona, seu del XXXV Congrés Eucarístic.

1953. El concordat eleva Barcelona a la categoria d'arxidiòcesi, fet gràcies al qual passa a dependre directament de Roma.

1966. Manifestació de capellans a Barcelona; campanya "Volem bisbes catalans".

1995. L'arquebisbe de Tarragona, Ramon Torrella, inaugura el primer concili provincial de la Tarraconense, després de 238 anys d'interrupció.

1996. El sínode de l'Església de Mallorca constata que el català de l'illa és la llengua del bisbat.

Antoni Sella